

Roberto Cobianchi

Primjedbe i dodaci ikonografskom korpusu Blaženoga Michela Carcana iz Milana – propovjednika opservantskoga pokreta

Michele Carcano iz Milana (1427. – 1484.) bio je jedan od najznačajnijih franjevačkih propovjednika druge polovice 15. stoljeća. Dok je propovijedao u Lodiju, snašla ga je bolest koja ga je odvela u smrt u mjesnom franjevačkom samostanu. Zbog propovijedanja koje mu je donijelo slavu te pripisanih mu čudesa, ubrzo je stekao štovanje mnogih, ponajviše u Lombardiji, ali i kultni status unutar Reda manje braće. Do sada su zabilježena tri prikaza ovoga propovjednika koji datiraju u kraj 15. i početak 16. stoljeća.

Najznačajniji je među njima zavjetni portret, nekoć u kolekciji Chalandon, s opširnim natpisom koji ga identificira i slavi. Grupu upotpunjuje i votivna freska u crkvi San Nazzaro della Costa u Novari te portret poprsja u profilu u klipeusu iz knjižnice Sagrmosco u samostanu Sv. Bernardina u Veroni. Na ikonografskoj razini slika iz kolekcije Chaladon predstavlja složeni prikaz koji tek djelomično postaje jasan uz iščitavanje popratnoga teksta. Blaženi Michele nosi, na primjer, plašt iznad redovničke halje kako bi se naglasio putujući karakter njegovih propovijedi. Također, ruke prekrivene rukavima haljine i kapuljača preko glave neki su od ikonografskih detalja koji upućuju na uobičajeni, svakodnevni život franjevac. Slika je zasigurno bila naručena pod ushitom snažne osobne pobožnosti, možda kao ex-voto. Kroz osebujan odabir ikonografskih detalja ona predstavlja blaženika u prvom redu kao propovjednika, a ne kao čudotvorca. Skupini poznatih slika može se pridružiti i ona s portretom autora koja se nalazi na početku rukopisa zbirke Carcanovih propovijedi – radi se o prikazu propovjednika koji je podigao desnu ruku i uperio kažiprst prema zamišljenoj publici. I u ovom slučaju fratar nosi kapuljaču preko glave što je prepoznatljiv detalj u njegovoj ulozi propovjednika. Na jednoj fresci u milanskoj crkvi San Bernardino alle Monache, impozantan prikaz Carcana pokazuje značajne sličnosti u fizionomiji s portretom na votivnoj slici. Blaženik, međutim, drži u ruci zatvorenu knjigu, a na glavi ima biret i nosi klompe. Knjiga predstavlja značajnu produkciju tekstova za propovijedi koje je Carcano sastavio te njegovu intelektualnu aktivnost, dok su klompe amblem njegove pripadnosti redu. Biret se odnosi na dio odjeće koju je zaista nosio i koja se čuva kao relikvija u crkvi Sv. Klare u Milanu.

Na kraju, jedno djelo lombardske škole prikazuje franjevačkoga blaženika koji nosi kapicu. Fizionomija lica, snažno naglašena u portretnom smislu, pokazuje sličnost s prikazom M. Carcana na votivnoj slici i na milanskoj fresci dopuštajući nam da prepoznamo još jedan portret istoga blaženika. Zbog manjka ikonografskih atributa prisutnih na ovoj slici, biret je najsnažniji element u raspoznavanju ovoga lika. Naručitelj i štovatelji ovoga portreta morali su pripadati istoj grupi vjernika koje je osobno poznao sam Carcano, a kojima je kroz ovu sliku bila želja ovjekovječiti sjećanje na propovjednika i njegov nauk. Ikonografija M. Carcana obogaćuje se novim atributima – zatvorenim knjigom, klompama i ponajviše biretom. Radi se o detaljima koji su svjesno kombinirani, zajedno s prepoznatljivim crtama lica, kako bi istaknuli teološku kulturu, neumoran trud u propovjedima i pripadnost franjevačkom Redu manje braće.

Prijevod s talijanskoga: Nina Šepić